

Doktori (Ph.D.) tézisek

**A NÉPI BÚTORZAT VÁLTOZÁSA ÉSZAKKELET-MAGYARORSZÁGON
A XVIII. SZÁZADTÓL
A XX. SZÁZAD ELEJÉIG**

Veres Gábor

**Debreceni Egyetem
BTK
2007**

a, Az értekezés célkitűzése, a téma körülhatárolása

Az értekezés célja a népi bútorok néprajzi-történeti vizsgálata XVIII századtól a XX. század elejéig. A dolgozat három irányból vizsgálja meg az északkelet-magyarországi népi bútorokat:

1. Áttekinti azokat a folyamatokat, amelyek a népi lakáskultúrában zajlottak. Hogyan változott a területen a parasztság lakáskultúrája? Ezen belül kiemelt figyelmet szentel a ház térszerkezetének és a díszítő stílusnak. Melyek azok a sajátosságok, melyek az országnak csak ezen a részén voltak megfigyelhetők? Milyen külső történelmi és kulturális folyamatok töltöttek be katalizátor szerepet a változások térbeli és időbeli bekövetkezésében?

2. Vizsgálja a népi bútorok történeti fejlődését típusok szerint. Hogyan illeszkedett a terület népi bútorzatának a fejlődése a magyarországi folyamatokhoz? Megvizsgálja, hogy típusok szerint melyek voltak azok a sajátosságok, amelyek Északkelet-Magyarország jellemzői. A sajátosságokat részint a stílusban, a szerkesztésmódban másrészt viszont a változások időbeli eltolódásában keresi.

3. Nagyon fontos terület a készítők és a készítőközpontok vizsgálata. A terület népi bútorai különböző készítő közegből kerültek ki a specialistáktól a háziiparosokon át a képzett asztalosokon keresztül a manufaktúrákig, bútorüzemekig. A céhtag asztalosmester évekig tartó tanulás és legtöbbször Északkelet-Magyarországon belül, de más-más vármegyében, városban vándorolva, asztalosműhelyekben dolgozva szerezte képzettségét. A terület specialistái-háziiparosai családi, falubeli hagyományokat folytattak, míg a bútorüzemek új típusú, divatos darabjaival a bútorok elvesztették egyediségüket.

A készítő központok vizsgálata során egyrészt be kellett határolni a készítők körét. Feltárássra került, hogy az adott bútortípus a kézművesipar mely szintjén került előállításra. Történeti adatokkal mutattam be azokat a fázisokat, munkafolyamatokat, melyek a központ kialakulásában, fejlődésében meghatározókká váltak. A dolgozat a lehető legszélesebb tárgyi anyag alapján rajzolta meg a vizsgált terület népi bútorkészítő központjainak jellemző stílusjegyeit, táji párhuzamait.

d. Az alkalmazott módszerek vázolósa

A dolgozat megírásához a tárgyi anyag szolgáltatotta a legbősegebb alapot. 2002-2005 között a Nemzeti Kutatás Fejlesztési Program részeként folyt a Dobó István Vármúzeumban a „Tradíció és Továbbélés” című kutatási projekt, melynek egyik alprogramja volt egy digitális, számítógépes adatbázis létrehozása, s ennek felépítését az értekezés írója irányította. Az adatbázishoz összegyűjtötték a Heves megyében használt vagy készített néprajzi tárgyak adatai, fotóit. A kutatás kiterjedt valamennyi Heves megyében lévő közgyűjtemény – három múzeum, 19 tájház illetve önkormányzati gyűjtemény – , négy szövetkezeti és két nagyobb magángyűjtemény

tárgyi anyagára. Ezen kívül a környező megyék múzeumaira: Herman Ottó Múzeum – Miskolc, Déri Múzeum – Debrecen, Palóc Múzeum – Balassagyarmat, Damjanich János Múzeum – Szolnok, valamint az országos gyűjtőkörű múzeumok közül a Néprajzi Múzeum, a Szentendrei Szabadtéri Néprajzi Múzeum és a Mezőgazdasági Múzeum tárgyi és adattári anyagaira. A létrejött Heves Megyei Népművészeti adatbázis összesen több mint 25.000 tételt foglal magába, ebben közel kétezer darab a népi bútor. Bár az adatbázisba csak a Heves megyei vonatkozású tárgyak kerültek, a vizsgálat a fenti múzeumok valamennyi észak-magyarországi készítésű vagy gyűjtési helyű népi bútorára kiterjedt. A határon túli múzeumok közül pedig a rimaszombati Gömör-Kishonti Múzeum, a rozsnyói Bányászati Múzeum, valamint a füleki és a losonci múzeumok anyagát érintette a kutatás. A múzeumi gyűjtemények vizsgálatával párhuzamosan folytak az adattári, kéziratári, valamint az országos, megyei és határon túli levéltári kutatások. A dolgot végigkíséri a tárgyi és az írásos anyag következetes, párhuzamos vizsgálata.

c. Az eredmények tézisszerű felsorolása

1. Az Északkelet-Magyarország népi lakáskultúrájáról fennmaradt, a XVII. század végéről, illetve a XVIII. század első feléből származó források a lakáskultúra tárgyszegénységéről tudósítanak. Csak kevés és kis értékű bútordarabot találhattunk a hagyatéki leltárakban, kárbecslésekben. A kutatók ezt a török kort követő háborús időszakokkal és az ennek nyomán kialakult általános szegénységgel magyarázták. A dolgozatban használt újabb adatok árnyalják ezt a képet. Egyrészt a XVIII. század első felében is volt egy olyan paraszti réteg, amely a háborús időszak gabona konjunktúrájából is hasznot húzott. Nekik a Mária Terézia-féle úrbérrendezés – a többséggel ellentétben – nem előnyt, hanem a legtöbb esetben inkább hátrányt jelentett.

2. Az egyes évtizedekben meglévő árak összehasonlító elemzése – összevetése az adott korszakban használt bútorok árával – is azt erősítette, hogy önmagában a szegénység nem lehet magyarázat, csak legfeljebb a parasztság egy időszakonként változó arányú rétegénél. A mindennapi használati cikkek, élelmiszerek vagy éppen a viselet házilag elő nem állítható reprezentatív darabjainak áraihoz képest a bútorok egyáltalán nem tűntek elérhetetlennek. Alig volt például olyan népi bútordarab a vizsgált területről származó limitációk szerint, melynek ára a cifraszűr árát meghaladta volna. A gazdálkodás, a piaci árviszonyok vizsgálata mellett csak a paraszti szemléletmód, a korszakban jellemző gondolkodásmód adhatott elfogadható magyarázatot az életmód korszakonkénti sajátosságaira. A parasztság minden rétegének életében a munka volt a meghatározó: a földdel rendelkezőknél a gazdálkodás, a változó méretű termőterület minél hatékonyabb művelése, a föld nélkülieknél a bér munka különböző formái. Bér munkát a kisebb földterülettel bíró parasztság is végzett jövedelmei kiegészítésére. A gazdasági építmények alapterülete a lakóépületének gyakran 4-6 szorosa is volt. Ez az arány a vizsgált terület déli peremén

ugyan kisebb – hiszen az Alföldön nem építettek csűröket – de itt is meghaladta a lakóépület területét. A természeti környezet kínálta alapanyagokból készült lakóházak nagyobbra építése a népes családok számára kevésbé volt fontos, mint a megfelelő méretű gazdasági építmény, ami a család megélhetéséhez közvetlenül is hozzájárult. A paraszti szemléletet a fenti arány is jól mutatja. Az emberi tevékenységnek csak kisebb része kötődött a lakóházhoz. A családtagok egy része nem is itt aludt. A házban végezett munkákhoz pedig – mint a sütés-főzés, télen a szövés-fonás stb. – elegendőnek tartották ezt az alapterületet. Az étkezés sem folyt rendszeresen a házban, jó időben asztalszéken az udvaron, munkaidőben a mezőn táplálkoztak. A családtagoknak kevés ruhájuk volt, ami a tárolóbútorok alacsony számát magyarázza. Ezekbe főként az ünnepi/templomi viselet került, melyből jó esetben egy rend volt mindenkinek. A lakáskultúra átalakulása egyúttal a paraszti szemléletmód megváltozását is jelentette a XIX. században. Ez azonban nem azt jelentette, hogy nem kerültek be a reprezentatív darabok a népi lakóházakba a XVIII, sőt valószínűleg a korábbi évszázadokban is. A vármegyei limitációkban szerepelnek a festett ládák és a „paraszt eöreg” szekrények a XVII. században is. A menyasszonyi ládák a falusi közösségek egyik legjelentősebb eseményében, a házasságkötésben betöltött szerepük miatt a XVIII. század előtt is különös gonddal készített bútorok lehettek, melyek korábban ácsolt, majd asztalostechnikával készültek. Sajnos a XVII. századból csak említés szintű adatok vannak a forrásokban. A XVIII. századból, különösen a második feléből azonban már több példány is fennmaradt, melyeknek a területre jellemző stílusa, készítmódja volt. A kutatás során vizsgált dokumentumok arra engednek következtetni, hogy ez a tárolóbútor vált a paraszti lakóház első sajátos, helyi stílust tükröző darabjává. Helye meghatározott volt a lakótérben, melynek a tüzelőberendezés elhelyezésétől függően alakult ki a sarkos vagy diagonális elrendezése. A szekrényekből viszonylag kevés „annós”, évszámos darab maradt fenn a területről. Ennek divatja hamarabb terjedt el a festett asztalos készítménye ládáknál, mint az ácsolt darabok esetén. Az ácsolt ládáknál különösen jellemzőek voltak a Gömörben készült kelengyés ládák emberábrázolásai.

3. A népi bútorzat változásának két nagy periódusa volt a vizsgált XVIII. századtól a XX. század elejéig terjedő időszakban. A XVII. század végén jelent meg a festett bútor a parasztság egy szűk rétegénél. A XVIII. században az ácsolt és a festett bútor párhuzamosan van jelen a népi lakáskultúrában. A házilag barkácsolt és a specialistáktól vásárolt darabok mellett megjelenik a festett, vásári asztalosbútor. A XIX. század a festett bútor elterjedésének időszaka, melyet a század végén az egyszínű asztalosbútor illetve a gyári bútor megjelenése kezd visszaszorítani. Az országos folyamat észak-magyarországi sajátosságait számtalan új forrásra építve vizsgálja, és mutatja be a dolgot.

4. A népi bútorzat változása a lakáskultúrában térben és időben sem egyszerre ment végbe Északkelet-Magyarországon. A menyasszonyi ládákat például a lakodalmi szokáskörben betöltött

szerepük és az ezzel kapcsolatos pozitív érzelmi tartalom miatt sokáig használták, nehezen váltak meg tőlük, de a gyermekeik kelengyjét már az újabb stílusú darabokban gyűjtötték.

5. A palócok körében tovább tartott az ácsolt ládák divatja, mint a terület más tájain. Ez azzal is összefüggött, hogy – főleg Nógrádban – a lakóház többi bútorának díszévé a faragás és nem a festés vált. A „Palócföld” népének konzervatívabb, a hagyományokat jobban megőrző szemléletére a bútortörténet több korszakából is tárt föl jellegzetességeket a dolgozat. A XIX. század végén az ácsolt ládákat még eladhatóvá tudták tenni azzal, hogy festeni kezdték az asztalosbútor mintájára, növényi díszítéssel, virágokkal, sőt vörösítéssel is. A XX. század elején viszont már a festett bútor divatja is leáldozóban volt és ezzel párhuzamosan új típusú bútorok is megjelentek. Így a ládákat a lábakon álló fiókos kaszli vagy komód kezdte felváltani. Polgári hatásra ezek a bútorok egyszínűek, legtöbbször barnák vagy feketék voltak, de mindenképp mellőzték a korábbi élénk színeket. A palócoknál azonban ezeket a kaszlikat is pingálni kezdték, melyre a Mátra vidékéről több példát is mutat a dolgozat.

6. A presztízsbútorok voltak a népi bútorok legszebb darabjai, kiemelt szerepük a párválasztás, házasságkötés szokáskörében betöltött funkciójuk miatt volt. Mivel ezeket specialisták, kézművesek készítették, a díszítő stílus és a bútortípusok változása ezeken követhető a leginkább. A legelső presztízsbútor a láda volt, melyhez tájanként különböző időszakokban csatlakozott az ágy, a lóca, az asztal és a székek. Ezek darabszáma is nagy eltéréseket mutat a területen a menyasszonyi kelengyében. A XIX. században megfigyelhető volt Északkelet-Magyarországon, hogy a bútorokat a festett láda stílusában kezdték díszíteni. A dolgozat rámutat arra, hogy ez a törekvés a vizsgált terület néprajzi csoportjainál, illetve tájain, melyik időszakban zajlott és mely bútortípusokra terjedt ki. Addig, míg a ládát, lócát, nyoszolyát a legtöbb helyen festették, virágozták, csak bizonyos tájakon volt jellemző a székek és még ennél is ritkábban az asztalok festése. Így például Mezőkövesden és a matyó falvakban a székek támláit is gazdagon festették élénk színű, apró virágokkal. Eger környékéről viszont minden részén vörösített, feketével csíkozott, márványozott asztal került a múzeumi gyűjteményekbe.

7. A tárolóbútorok típusait tekintve a lábon álló akasztós vagy ruhásszekrény csak a XIX. század végén jelent meg Északkelet-Magyarországon paraszti használatban. Szélesebb körű elterjedése már a polgári stílus idejére esett, így a XX. század elejétől az egyszínű barna ruhásszekrényekkel találkozhattunk. A területen használt festett, virágozott ruhásszekrény csak néhány fordult elő a gyűjteményekben. A XIX. század közepéről származó darabokról azonban kiderült, hogy a német nemzetiséghez köthetők. A szekrények a Heves megyei Aldebrőrről származtak, ahová a XVIII. században német földművesek telepedtek le. Ebben az időszakban több német fejedelemségben már a parasztság körében is általánosan használatban voltak a ruhásszekrények. A hagyományápoló németekkel kézművesek, így asztalosok is érkeztek Eger

környékére. Az akasztós szekrényeket is valószínűleg velük készítették, nem találtam ugyanis olyan adatot, hogy számukra magyar asztalos dolgozott volna. Mint ahogy arra sem utalt semmilyen forrás, hogy a német falvak környezetében – még ott sem, ahol vegyes lakosságú településen, mint például Egerszalók, éltek – átvette volna a magyar parasztság a festett akasztós szekrényt tőlük. Az akasztós szekrények festése-virágozása – a fejlődés eltérő üteme miatt – hiányzott a vizsgált terület magyarságának népi bútortörténetéből.

8. A dolgozat több ponton kutatta a bútorzat és a lakáskultúra egyéb tárgyai változásának a párhuzamait is. A felhasznált források azt bizonyították, hogy a népi bútorzat stílusváltozásai a lakáskultúra kiegészítő tárgyainak a változását is jelentették Északkelet-Magyarországon. Különböző módon díszített tükrök, faliórák, képkeretek, világítóeszközök terjedtek el a vizsgált területen. Nem volt véletlen az, hogy a XVIII. századból alig maradt fenn tárgy vagy forrás ezek díszítéséről, illetve paraszti használatáról. A lakás bútorzatával harmonizáló díszített darabok tömeges megjelenése ugyanis a XIX. századhoz köthető. Több tárgytípus – így a falióra – csak a XIX. század végétől, XX. század elejétől terjedt el és ekkor sem minden tájegységen. Néhány Heves megyei településen a lakóház berendezéséhez illeszkedő karnisok, függönytartók terjedtek el, melyeket helyi specialisták, kézművesek készítettek. Ez a tárgy nyilvánvalóan polgári hatásra jelent meg a korábban függöny nélküli, majd a függönyt madzaggal vagy rudakkal rögzítő paraszti lakóházban. De a készítőik színes festéssel vagy például Gyöngyöspatán a középső részen képkeretek kialakításával a helyi ízléshez igazították. A népi bútorzat stílusváltozásai párhuzamosan nemcsak a kiegészítő tárgyak változtak. Néhány tájon, így Dél-Heves több településén a korábban fehér falakat is színeznni kezdték. Legtöbbször a kemencét festették például Adácson egyszínű kékre, de Boldogon a kemencék gazdag figurális díszítést kaptak.

9. Az évszámok darabok és a források alapján a bútorzat változását sok esetben évtizednyi pontossággal sikerült meghatározni a vizsgált terület több részén. Túl azon, hogy a festett bútor elterjedése Északkelet-Magyarország néprajzi és táji csoportjainál időbeli eltéréseket mutat, helyi stílusok kialakulásának is tanúi lehettünk. Ezek jellemzőit valamint térbeli és időbeli elterjedését is vizsgálta bőséges forrás és ezen belül a lehető legszélesebb körben fellelhető tárgyi anyagon keresztül a dolgozat. Külön kiemelendő, hogy több magán- és önkormányzati gyűjtemény, valamint a határon túli múzeumok népi bútor anyagának megvizsgálásával a magyar tudományos élet által eddig nem ismert darabok segítettek a népi bútorzat változásának megrajzolását. Ez lehetővé tette, hogy az eddigieknél jóval árnyaltabb, részletgazdagabb képet kaphassunk a témáról.

10. Több olyan stílus és hozzá köthető készítő központ is a kialakult a vizsgált időszakban, melynek Északkelet-Magyarország jelentős részén hatása volt. A történelmi Gömör-Kishont Vármegyében több ilyen készítőhelyet is találhattunk. A legrégebbi hatás az ácsolt bútor készítésében mutatható ki. A fában gazdag gömöri tájról, a hegyvidék és az Alföld hagyományos

áruцерéjének részeként, szekérszámra érkeztek szétszedett állapotban az ácsolt szekrények és szuszékok a két földrajzi tájegység peremén elhelyezkedő városok – Miskolc, Eger, Gyöngyös – piacaira, melyet levéltári források is alátámasztanak. A gömöri ácsolt láda a terület minden tájegységének lakáskultúrájában jelen volt, különbözőségeket inkább a visszaszorulás ütemében lehetett feltárni. Az ácsolt láda hatalmas piacát látva a XIX. század elejétől az Északi-Középhegység több településén kezdtek el specialisták bútorkészítéssel foglalkozni. Az itt készült darabok – bár a gömöri hatás nem tagadható – jól felismerhetők helyi sajátosságaik alapján. A Bükk északi lábánál Bélapátfalva, Mikófalva, míg a Mátrában Szuhahuta község emelhető ki. Az utóbbi település esetén az üveghuta megszűnése után munka nélkül maradt szlovák származású lakosság tért át a faszerszámok és a bútorok készítésére. A dolgozatban több ponton került megvizsgálásra a bútorkészítés nemzetiségekkel való kapcsolata. Az ácsolt bútorokat például Gömörben magyarok és szlovákok egyaránt készítették. A két legnagyobb készítőközpontként számon tartott Kietét és Babarétet a XVIII. század 2. felében szlovák faluként említik a források. A más-más népcsoporthoz való tartozásnak ebben az esetben különösebb szerepe nem volt, hiszen például az ácsolt láda mind a szlovák, mind pedig a magyar lakáskultúrában jelen volt a korszakban. A szuhahutai fafaragók pedig, saját elmondásuk szerint, a faszerszám készítését a gyöngyössolymosiaktól, a karszékek készítését pedig a helyi magyar származású molnároktól tanulták. A festett bútor elterjedésével azonban a készítőknél már jobban kellett arra is figyelni, hogy milyen piacon kívánják árújukat, bútoraikat értékesíteni. A gömöri készítő az asztalosbútort is szállítottak a vármegyén kívüli piacokra és megrendelőknek. A XVIII. században a gömöri és a miskolci festőasztalosok stílusa sok szállal kapcsolódott egymáshoz. A XVIII. század derekáig a gömöri festőasztalosok munkáival találkozhattunk a templomokban és a templomi bútorzatokon Észak-Magyarország szerte. A század közepétől azonban egyre nagyobb tért hódítottak a miskolci asztalosok, akik kezdetben a kassai céh landmajszttereiként, illetve kontárként dolgoztak, de a század végére már önálló céhük volt. A templomok festett bútorainak színvilága és motívumkincse a népi bútorokra is hatott. A XIX. század elejétől azonban egy jelentős stílusváltozás kezdődött a területen. A kutatások ennek kiindulását ugyancsak Gömörhöz, Rimaszombat-környékéhez kötik. Az újabb források elemzése azonban azt bizonyítja, hogy a rimaszombati II. stílus a helyi készítőknél nem jelentett teljes váltást. Ez azzal magyarázható, hogy Gömörben továbbra is igényelték a régebbi színeket, festésmódot is. A vizsgálatok nyomán kijelenthető, hogy a Rimaszombatból elindult új stílus – a márványozott alap, melyet később vörösítettek és jellegzetes kompozíciójú virágcsokorral díszítettek – sokkal jelentősebb változást idézett elő Borsod és Heves megye népi lakáskultúrájában, így Miskolc, Mezőkövesd, Eger, Gyöngyös asztalosközpontokban, mint kiindulási helyén. A változás Rimaszombatról indult, de az új stílust az említett városok asztalosai nem mereven másolták le, ami azt eredményezte, hogy

néhány évtized múltán már meg lehetett különböztetni a felsorolt városokban készült asztalosmunkákat egymástól, helyi stílusok alakultak ki. Bár a népi bútorzat vizsgálatánál elsősorban a paraszti kultúrára helyezte a hangsúlyt a dolgozat, a nemesség alsó rétegénél is célszerű volt megvizsgálni a bútorhasználatot. Északkelet-Magyarországon több területén, településén nagyon magas volt a kismemesség aránya. Többségük életszínvonala semmiben sem tért el a környezetükben élő parasztságtól. Így legfőbb nemesi kiváltságuk az adózás alóli mentesség volt. Elsősorban Gömörben több olyan festett ládát is találtam, melynek felirata utal a nemesi használatra, stílusa, díszítése viszont megegyezik a környéken a parasztság által használt ládákéval.

11. Az asztalosbútor készítését tanult kézművesek, asztalosok végezték, többségük céhes keretben dolgozott a terület valamelyik városában vagy vidéki mesterként, landmajszterként a céh központján kívül, falvakban. Legtöbb vidéki mesterrel és egyúttal a legnagyobb tagsággal is a miskolci céh rendelkezett. A dolgozat áttekintette a területről fennmaradt, az asztaloscéhekre vonatkozó, levéltári forrásokat is. Ennek keretében megvizsgálta az Északkelet-magyarországi asztalos céhek működésének párhuzamait és sajátosságait. A céhek működésére és a mesterré válásra vonatkozó szabályokat jól tükrözték a privilégiumok, artikulusok. Az inasok, majd a legények képzése elsősorban a fa megmunkálásában, szerkesztésében, összeillesztésében és a felületkezelésében megnyilvánuló asztalostechnikák elsajátítására irányult. További vizsgálatot igényelt azonban, hogy hogyan sajátították el a tanulók a virágozást, a bútorfestést. A hivatalos céhíratok egyik városban sem nyújtottak ehhez támpontot, ami megerősítette, hogy ez a fajta ismeret nem képezte a mesterré váláshoz szükséges tudás részét. Azokban a városokban, ahol a vizsgált területen céhek működtek, az asztalosok egy része megrendelésre, mások viszont vásári értékesítésre dolgoztak. Gyakran illették az előbbieket a „német asztalos” az utóbbiakat a „magyar asztalos” névvel is, ami arra utalt, hogy a megrendelésre dolgozó asztalosok a városi polgárság számára készítettek bútorokat, akik között sok volt a német anyanyelvű, különösen a XVIII. század során. A népi bútorzatot a vásározó asztalosok állították elő. Számuk, a miskolci céhes jegyzőkönyvek szerint, a fele volt az összes asztalosénak. Ez az arány a piaci viszonyokat tekintve a terület többi városában is hasonló lehetett. Nem volt tehát szüksége minden asztalosnak a virágozás, a bútorfestés ismeretére. A kutatások azt igazolták, hogy a vásározó asztalosok sem tudtak mindannyian az adott néprajzi tájon kedvelt stílusban bútort festeni. A népi bútorokon megjelenő virágkompozíció sok esetben női kezek munkája volt, akik leggyakrabban az asztalos családjához tartoztak.

12. A bútorfestés a XX. század elejétől fokozatosan veszített jelentőségéből, divatjamúlta vált. Emellett a városokban megjelenő bútorboltok a vásározó asztalosok tevékenységét még szűkebb határok közé szorították. A kutatások során néhány településen a népi bútorokhoz kötődő

hagyományok újraélesztésével, ápolásával is találkozhattunk. Mezőkövesden népi iparművész készít székeket, a gömöri ácsolt ládák motívumkincse pedig népi játékokon éledt újjá.

d. A szerző témában megjelent és kiadásra elfogadott publikációi

- 1998 Népi kézművesiparok Hevesen. In: Néprajzi tájkonferenciák Heves megyében 12. 37-52. Eger.
- 2001 Történeti-néprajzi adatok Heves XIX-XX. századi kézművesiparához. In: Tanulmányok Hevesről. 427-464. Heves.
- 2005 Lakáskultúra. In: Heves megye népművészete 125-173. Eger
- 2006 Adatok a bútortörténet XVII-XVIII. századi történetéhez Északkelet-Magyarországon. In: Agria. A Dobó István Vármúzeum Évkönyve. XLII. 209-221. Eger
- 2007 Asztalosok privilégiumai Északkelet-Magyarországról.
In: Az Alföld vonzásában. 283-291. Nagykőrös-Debrecen
- 2007/a Népi bútorok Gömörben. In: Agria. A Dobó István Vármúzeum Évkönyve. XLIII. Eger (megjelenés alatt)
- 2007/b A népi lakóház és berendezése. In: Az egri hóstyák (megjelenés alatt). Eger